

FIKRÎ VE EDEBÎ ARAYIŞLAR DEVRİNDE HİKÂYE VE KISA HİKÂYE KAVRAMINI TARİF DENEMELERİ

Zeki GÜREL*

Hikâye ve kısa hikâye kavramlarının tariflerini yapabilmek için, sözlü ve yazılı edebiyatta "hikâye ediş" in macerasına bakmak gerekecektir. Nakletme ihtiyacından kaynaklanan "hikâye ediş" ise, insonoğlunun varlığıyla birlikte başlamış olmalıdır, edebiyata maloluş ise destanlar devrine kadar uzanmaktadır. Biz, bu araştırmamızda, hikâyenin tarihi macerası içerisinde ele almak yerine, sadece Fikrî ve Edebî Arayışlar Devrinde (1880 - 1900) "hikâye" ve "kısa hikâye" kavramlarını tarif denemelerini bir araya toplayarak bir kompozisyon halinde vermeye çalışacağız.

Bu devirde, yazar ve münekitlerimizin, roman, hikâye ve kısa hikâye kavramlarını ayrı birer tür olarak ele almadıklarını görmekteyiz, aksine bir kavram kargaşasının devam ettiği görülmektedir. Bu devre, "roman" nedir? Hikâye neye denir? Hikâyenin türleri nelerdir? Sorularına-bizi tariflere götürecek-açık cevaplar vermek yerine, bu türlerin hepsini "romanesk" adı altında toplamıştır. Bazı yazarlar, roman veya hikâye şöyle olmalıdır, şunlar, şunlar roman ve hikâyede bulunmamalıdır gibi tesbitlerle meseleyi izaha çalışmışlardır.

Roman ve hikâye kavramlarının bile henüz bir birinden kesin çizgilerle ayrılmadığı bu devrede, "kısa hikâye" kavramını tarif denemeleri oldukça sınırlı çalışmalar halinde-dir. Henüz tam bir adlandırma bile söz konusu değildir: Hikâye, kısa hikâye, küçük hikâye, ufak hikâye, mini hikâye, an hikâyesi, . . . HİKÂYE! . . .

Siyası Tanzimatımızı müteakiben edebiyatımız da avrupalılaştınca "roman" ve "hikâye" türleri bizde moda olmaya başlamıştır. Ahmet Mithat ve Namık Kemâl gibi yazarlarımız ilk romanlarını bu yıllarda yazdılar. Yabancı dillerden tercüme yapılmaya başlandı. Tercümeleri bir yana bırakırsak, telifler de, ilk tecrübelerin mahsülleri oldukları için roman ve hikâye türünün şartlarına pek uygun olamıyordu. Recaizâde Ekrem, Sami Paşazade Sezai, Nabizade Nazım kendilerinden öncekileri aşan eserler kaleme almışlarsa da, roman ve hikâye, asıl ustalarını Edebiyat-ı Cedide yazarları arasında bulmuştur.

Halid Ziya, Servet-i Fünun edebiyatı içinde hikâye ustası olarak kabul edilmektedir. Servet-i Fünun'un diğer hikâyecileri üzerinde de tesirleri görülen Halid Ziya, bu yıllarda hikâyemizin kutbudur.

Servet-i Fünuncular, roman ve hikâye yazmak kadar onun estetiği ile de uğraşmışlardır, edebiyatımızda roman ve hikâyenin nasıl olması gerektiği hakkındaki düşüncelerini söyleyerek bize realist bir edebiyatın kaidelerini vermişlerdir. Bu meseleyi en etraflı bir şekilde "Hikâye" adlı eseriyle Halid Ziya ele almıştır¹.

"Halid Ziya Mukaddime kısmında hikâyenin ehemmiyeti üzerinde durur ve ede-

* Hacettepe Üniversitesi Türk Dili Öğretmeni

¹ Uşşâhizâde Hâlid Ziya, *Hikâye, Komantiniyye, 1307, Vatan Kütübhanesi. Biz, Halid Ziyâ'nın bu kitabındaki görüşlerini; Dr. Bilge Ercilasun'dan iktibas ettik. Dr. Bilge Ercilasun, Servet-i Fünun'da Edebî Tenkid, Ank., 1981, s. 242-249, 250-251.*

biyatımızda henüz lâayık olduğu mühim mevki alamadığını kaydeder. Diğer medenî milletler katında hikâye, edebiyatın en mühim, en mütene bir mevkiini işgal etmektedir. Çünkü bir hikâyeci, bir hakîm, bir fenci kadar asrının büyüğü sayılmaktadır. Bir hikâyecinin eseri, bir şairin şiir mecmuası kadar ve belki de daha ehemmiyetli sayılır. Zira şair nasıl insan kalbini tasvir ediyorsa, hikâyeci de bir insanı bütünüyle göstermektedir. Hikâyeler, insan kalbinin en mutena hislerini, insan cemiyetlerinin en mühim mahallerini incelerler, 'Hikâye öyle bir mir'ât-ı hayat-ı beşer addolunur ki fenn-i menâfi' ü'r-ruh mesâilinin en mühimlerine cây-ı tedkik oluyor, meydana gerçekten insanlar, biraz kalbe mâlik adamlar çıkıyor, yaşatıyor, ahvâl-i beşeriyeyi her halde her suretinde irâe ediyor'. Hikâye, insanları insanlara tanıtmakla mükelleftir. Hikâyenin bizim edebiyatımızda ancak iptidâî şekliyle, yeni masallar hâlinde bulunması tesadüf edilecek bir şeydir

Hikâyede vak'a değil, derin ruh tahlilleri ehemmiyetlidir. Çünkü hikâye, bir vak'a'nın tasviri değil, bir hayat levhasıdır. Ayrıca hikâyede, tafsilatın vak'adan az yer tutması gerektiğine inanmak da yanlıştır. Hayali ve garip vak'alar zinciri, ancak çeşitli cinayetlerden, intikâmlardan bahseden safsata dolu masallarda bulunur. Hayaliyyum ve hakikiyyun hikâyecilerinin ikisi de eserlerinin zemni olan sinsan ruhunu tetkik kısmını anlatılabilmek için tafsilât vermek zorundadırlar. Hikâyecilerin tasvir ettiği insanlar en hususî hallerine kadar, okuyanlar tarafından anlaşılmalıdır. Yoksa her biri 'numune-i beşer' olan hikâyelerin, okuyucunun kavrayamadığı garip ve acaip vak'aları anlatmasından bir fayda beklenemez. Meselâ hikâyede bir câninin meydana getirdiği korkunç vak'adan çok, o işi yapma sebebi üzerinde durulmalıdır. İşte safsatacıların susarak geçiştirdikleri noktalar bunlardır. Hikâyeciler cinayetin sebeplerini bulmak için fenn-i menâfiürruh ile tatbikatını, münasebetlerini açıklarlar. Kısaca hikâyelerinde yarattıkları insanları, etten ve kemikten yapılmış ve bir kalb taşıyan varlıklar olarak tasvir ederler. Bunun için bu eserler 'can sıkıcı' olmaktan uzaktır. Yazarların muhayyilelerinin dar olduğu da söylenebilir. Eserlerdeki hikmetler beğenilir. Bu tip eserlerden zevk alamayanlar sathî fikirli kimselerdir.

Halid Ziya, romantik ve realist hikâyecileri, birbirlerine zıt olmalarına rağmen, bir arada ele alınma dikkati çekiyor. Çünkü taraf tutmak niyetinde olmadığını söylüyor. Maksudı, sadece asıl hikâyenin vasıflarını tanıtmaktır. Hikâyeleri, masallar, vak'a hikâyeleri ve asıl hikâyeler olmak üzere üç kısma ayırıyor.

Ortaçağda hikâye, ilkçağlardaki şekliyle ve millî menkulâtın meydana getirdiği sermayelerle doludur. İşte bu devrede hikâye, yazılmakta olduğu lisana dayanarak 'roman' adını almış, muhtelif milletler katında tarih, efsane, millî mekulâta dayanan mensur ve mazmun her türlü eseri ihtiva etmeye başlamıştır. Şarkın, şimalin perileri ve cinleriyle sihribaz ve dev hikâyeleri, hikâyenin mühim bir kısmını işgal etmektedir. Fakat ortaçağ hikâyeleri şimdikilerden farklıdır. Tarihi hikâyelerle şâirane hikâyeleri bir kenara atarsak diğerlerinin bizim kocakarı masalları derecesinde olduğunu görürüz.

'Masalcılar' bölümünde Halid Ziya, masallar hakkındaki düşüncelerini anlatırken şunları söyler: Hikâye sanatında masalcıların işgal ettiği derece, her kalem sah'binin kabul edebileceği bir mevki değildir. Masalcıları tarif edebilmek için hakikiyyun ve hayaliyyunun malik oldukları meziyetlerden başka bir hikâyecide bulunabilen evsafi saymak gerekir ki bunlar bir fikir sahibinin gururuna hizmet edebilecek derecenin pek altındadır. Hakikiyyun için, hikâyelerine esas aldıkları hüküm veya fenni, bir zemin üzerinde idare ettikleri şahısları, hayatı hakikatlarıyla tasvir eden muharrirler demiş-

tik. Hayaluyunu da şahısların hakikatine o kadar dikkat etmemekle beraber, edebiyat ve hizmet bakımından ehemmiyete değer eserler vücuda getirdiklerini kaydetmiştik. Masalcılar bu iki tarife de müstehak görülmez. Onlar ne hakikati tasvir ederler, ne de eserleri edebiyat bakımından bir ehemmiyete sahiptir. Bir masalcı için hikâye yazmaktan daha kolay birşey tasavvur edilemez".

Görüldüğü gibi Halid Ziya bu eserinde "hikâye" kelimesini bugünkü mânada değil, "hikâye ve roman" karşılığında kullanmaktadır.

Servet-i Fünuncular içinde hikâye ve roman meselesini ele alan bir diğer yazar Mehmed Rauf'tur². O, önce romanın tanımı üzerinde durur. Ona göre romanı belirli bir tarifile sınırlandırmamalı, onun hakkında gayesine göre hüküm vermelidir. Roman hiçbir vakit birçok şartı içine alan bir eser değildir. Bu arada Maupassant'ın roman üzerindeki düşüncelerini örnek gösterir. Maupassant, birbirine hiç benzemeyen eserler için sıra ile "şu romandır, bu değildir" diye mütalaa beyan eden tenkidçilere hayırlıdır: "Öyle ise roman nedir?" Mehmet Rauf, Taine'in "roman öyle bir aynadır ki hayat ve tabiatın bütün çehresi ona aksetmiştir" sözünden hareketle romanlar, millî ve aslı ahlâk ve tabiatı anlatan eserlerdir, diyor.

Mehmet Rauf'un da hikâye ve roman kavramlarını tarif konusunda birşeyler söylemek yerine, "roman sosyal hayatın mazmatası olmalıdır. Üslup ise ikinci derecede kalmalı, hayatın asıl sureti tasvir ve tetkik edilmelidir" gibi sözleriyle romanın vasıflarını saymakla yetindiğini görüyoruz³.

"Hikâye ile romanın farkı vardır. Roman bir vak'anın al-et-tafsîl hikâyesidir ki âzâ-yı vak'a ile eşhâs-ı vukuât üzerine kariînun teveccüh ve hissiyyâtını celb ve cem'e her şeyden ziyâde dikkat olunur.

Hikâye ise o vak'anın sadece nakil ve rivâyetinden ibârettir; tafsîlâta tahammülü yoktur.

Adetâ hikâye bir romanın hülâsası demektir. İnfiâlât-ı şedîdeye de tahammülü yoktur. Ne söylenecekse birkaç sahife içinde söyleyip bitirivermelidir; fakat her hülâsada olduğu gibi bunda da mârifet vukuâtın canlı noktalarını tefrîk ve intihâbdadır"⁴.

Hikâye ile romanın farklı şeyler olduğunu söylemesine rağmen N.Nazım'ın da bu iki kavramı tarif etmemiş olmasını yadırgamamak gerekir.

Recaizade M.Ekrem'in bu konudaki görüşleri ise-yukarıda fikirlerini aktarmaya çalıştığımız yazarlardan -daha berraktır. Araba Sevdası'nın önsözünde, eserini takdim ederken söyledikleri hikâye ve romanın özelliklerini anlatmaktan öte gidememiştir.

"Bundan önce yazdığım (Muhsin Bey) hikâyesi hiçbir şey değilken okuyucular arasında hayli rağbet görmüştü. Sayın okuyucularımın teveccühünden cesaret alan şu romanı yayınlıyorum. Niyetim âcizane böyle birkaç eser daha meydana getirdikten sonra biraz daha büyüklerini yazmaktır.

İnsanlarla ilgili olarak her gün etrafımızda geçen ibret verici olaylara ve ortaya çıkan durumlara şiir ve felsefe açısından bakılırsa hepsi de az çok hazin görünür. Bunlardan birtakımının göz yaşlarıyla, diğer bir kısmının da şaşkınlık ve gülümsemeyle karşı-

² Mehmet Rauf, "Romanlara Dâir", sf. 2 *Teşrin-i Evvel* 1313, 344, s. 86 - 90
Mehmet Rauf, "Bizde Roman", sf. 9 *Eylül* 1315, 445, s. 38 - 40

³ Mehmed Rauf, a. g. m., s. 88

⁴ Nabizâde Nazım, Hikâyeler, Külliyyat II, Ank., 1961, s. 133

lanmasındaki fark, olayların asıl mahiyetindeki fécaattan değil, tarafımızdan değeriendirilmeleri bakımındandır.

Konusu gerçek hayattan veya gerçeklere mümkün mertebe uygun olarak hayalden alınarak yazılan hikâye ve romanlar ise, insanlarla ilgili olayları ve durumları sadakatla aktettiren birer ibret aynasıdır. . .

Bu düşünceye göre, (Muhsin Bey) Hikâyesi, okuyanlar tarafından ağlancak şeylerden görülmüş olduğu halde, bu (Araba Sevdası) bilakis gülüncecek hallerden sayılırsa gerektir. Fakat dikkat edilirse, bu ötekinden elbette daha ziyade hazin ve elbette daha elem vericidir"⁵.

İstinye, 16 Teşrin-i sâni 1305/1889

Bu önsözle roman ve hikâyenin farklı birer tür olduklarını vurgulamış olan R.M. Ekrem, "Ufak, Hikâyelere Dair Ufacık Bir Mütalaa" adlı yazısıyla mevzuaya daha farklı ve ciddi bir açıdan bakmıştır.

"Hikâye perdazlığın bugünkü günde bir hayli terakki gösterdiği Fransa'da 'nouvelle' ve 'conte' namıyla ufak hikâyeler yazmak burada benim gibi büyüklerini tanzime muktedir olamayan ashâb-ı acze münhasır değildir. Pek büyük edbîler bâ-husus hikâye-perdazlıkta kesb-i şöhret etmiş muharrirler dahi buna râğbet gösterirler.

Büyük hikâye tertip etmek hem güç hemde kolay olduğu gibi ufakları da öyledir. Meselâ üç yüz sahifelik bir kitabı doldurmak için bir vak'a tasvir olunurken tatsız ve âhenksiz bir olay tafsilâtı bî-fâide ile hikâyenin letafeti kaçırılmak var. Ufak hikâyede ise tutulan mîkyâsın darlığına mebnî muhtac-ı tevsi'ü tafsil görünen teferruat-ı vak'adan mühim olan bazıları terk ve ihmal olunmakla hikâye bütün bütün tatsızlaştırılmak var.

Evvelki nev'i büyük bir 'tableau'dur. Onu meydana getirecek hüner-ve, eşkâli tersîm ettikten sonra boyalarını karıştırır. . . renkleri uydurur. . . fırçasını serbestâne idareye başlar. Levhanın her tarafı bir kere renk ile kapandığı gibi tasvirin taslağı (ebauche) meydana çıkarır. Sonra o taslağın her cihetinde musavvir istediği kadar uğraşarak tasvirine muktedir olduğu derece-i mükemmeliyeti verebilir.

İkinci nev'i hikâye ise bir 'miniature'dür. Bunun öteki gibi taslağı olamaz. . . Üzerinde de o kadar oynanamaz. Matlub olan nefâset ve letâfet def'aletn verilemez ise artık ondan hayır yoktur, atmalı. Onun için bu daha güç değilse bile daha nâziktir. Bununla beraber hikâye yazmak tecrübesine ufaklarından başlamak benim için kolay göründü"⁶.

İstinye fi 26 Mart, sene 1304/7 Nisan 1888

Fikrî ve Edebî Arayışlar Devrinde tarifi yapılmamış olan "kısa hikâye"nin özelliği zaman, mekân, olay ve şahısca kısa, dar ve az olanı ele almasıdır. Sami Paşazade Sezai de eserinin mukaddimesinde:

⁵ Rezaizade M. Ekrem, *Araba Sevdası*, 3. bak., İst., 1979, s. 9 - 10

⁶ Rezaizade Mahmud Ekrem, *Muhsin Bey yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi*, İst., 1307/1889 - 1890, s. 4 - 5.

Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi IV, Hazırlayanlar: Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil, Zeynep Kerman, İst., 1982, s. 40'dan iktibas.

⁷ Sami Paşazade Sezai'nin "hikâye" ve "kısa hikâye" ile ilgili görüşlerini ve onun "Küçük Şeyler" adlı kitabında topladığı hikâyeleri için bkz. Metin Kayahan Özgül, *Sâmi Paşa-zâde Sezai'nin Küçük Şeyler'inde Fiktîf Yapı*, Ank. 1984 (Yalınlanmış master tezi).

En mufasal, en mükemmel kitaplarda bazı küçük şeyler nokсандır ki, o küçük şeylerin edebiyatca ehemmiyeti pek büyüktür" derken kısa hikâyeye ilgili düşüncelerini "Küçük Şeyler" adlı kitabında hikâyeleştirmiştir.

Bu devir, Mehmet Rauf'un;

"(. . .) bütün bu bahislerden evvel hikâyenin ne olduğunu söylemeye mecburiyet görüyorum ve bu beni korkutuyor; zirâ henüz hikâyenin ne olduğunu bilmiyoruz"⁸. feryadlarıyla, hikâye, kısa hikâye ve roman kavramlarına açıklık getirmeye çalışanların arayışlarıyla devam edip gitmiştir.

Bu bilgilere ilave olara, Ali Canip Yöntem'in konuyla ilgili görüşlerine ve tesbitlerine de yer vermek istiyoruz. Çünkü, onun yazdıkları arayışlar devri Türk Edebiyatındaki kavram kargaşasının ve tariflendirmelerin bir hülasası niteliğindedir.

"(. . .), insanların maceralarını, ihtiraslarını, seciyelerini gösteren küçük büyük mensur eserlerin umumuna birden Avrupahlar 'le genre romanesque' 'romanesk' nev'i derler. Bu nev'in meşhur şekilleri 'roman ve büyük hikâye', 'Conte-kont veya menkıbe', nouvelle-novel veya küçük hikâye'dir.

Romanesk nev'e ait yazılar, mevzularını bazan doğrudan doğruya hayalden, bazen tarihten ve hayatın hakikatinden alır. Fakat nereden alırsa alsın muhabirlerin arzularına, üslûplarına göre tertip ve tanzim edilebilir.

Hayattaki her vak'a, her sergüzeşt 'romanesk' nev'e mevzu olabilir. Yani bu nevi, payansız bir hududa maliktir.

Bugünkü günde bu nev'in bellibaşlı şartları şunlardır.

Eserin içindeki vak'alar sahiha benzemelidir. Şahısların seciyeleri, ihtirasları, duyguları hayatta tesadüf edilen insanların seciyelerine, ihtiraslarına, duygularına uymalıdır. Tabiat tasvirlerinde ruh tahlillerinde bir ölçü ve itidal bulunmalıdır. Romanın esasıyla alâkadar olmayan, yahut romanı beyhude uzatacak olan tasvirlerden, tahlillerden kaçınılmalıdır. Hikâyede baştan sona kadar hareket ve sür'at olmalı, bir vak'adan diğerine kolaylıkla atlanarak akibete arızasız yürünmelidir.

Bazı edebiyat münekkidi bu şartlardan başka şunu da ilâve ederler ki 'her roman bazan bilvasıta ahlâkı bir dersi ihtiva etmelidir. Maalesef bir kısım romancılar bu vazifeyi ihmal ediyorlar. Vakti 'san'at san'at içindir' kaidesi doğrudur. Romancının vazifesi, ahlâk kitabı yazmak, insanlara mutlaka bir ibret sahnesi göstermek değildir. O, her şeyden evvel, maharetiyle, okuyanın hazzını temin etmeyi düşünür. Ancak san'at ifsat için de değildir. Halbuki Avrupa'da taayyün etmiş bir hakikattir ki nice romanlar karilerinin üzerinde pek meş'um tesirler yapmış, birçok biçareleri uçurumlara yuvarlamış, nice gençleri intihara sürüklemiştir. Bu itibarla, kalemini eline alan romancı büyük bir mes'uliyet altına girmiş bulunuyor. Çünkü asrımızda romanlar mevzularını hayattan aldıkları kadar mevzularıyla, hayatın üzerine tasavvur edilmeyecek derecede vâsi tesirler yapmaktadırlar"⁹.

Ö. Seyfeddin'in "Tuhaf Bir Zülüm", Y. Kadri'nin "Ses duyan kız", Ercüment Ekrem'in "Komşu Hatırı" adlı eserlerini verdikten sonra;

"Okuduğunuz bu parçalardan herbiri küçük bir roman demektir. Frenkler bunlara

⁸ Mehmed Rauf, "Romanlara Dâir: Bizde Hikâye", *Servet-i Fünun*, c.12, nu. 344, 2 Teşrin-i Evvel 1313, s. 87.

⁹ Yöntem, Ali Canip, Edebiyat, *İst.*, 1939, s. 54 - 55

'nouvelle' diyorlar Biz de 'küçük hikâye' namını veriyoruz. Küçük hikâyelerden 'merveilleux-barika'yı, yani fevkalâde halleri şahısları tasvir eden masalımsı kısmına Avrupalılaş Kont' derler 'Binbir gece hikâyeleri' Kont nevinin en meşhur misallerindedir. Maahaza Avrupalı muharrirlerden bazılarında harika olmayan kısa hikâyelere de 'kont' ünvanı vermişlerdir

(. . .) Böyle muayyen bir maksadın propagandası için kaleme alınan hikâyeye nouvelle a these-müddeali hikâye derler. 'Müddeali roman'lar, 'Müddeali piyes'ler de olabilir. Filvaki edebî eserlerde bir 'vahdet', bir 'esasî fikir' olması iktiza ettiğine göre, her hikâyede, her romanda, her piyeste aşağı yukarı bir 'müddea' mevcuttur. Fakat bu vasıf, muayyen bir fikri, sarahaten müdafaa ve telkin eden eserlere hasredilmektedir.

Avrupada küçük hikâyeler, eskiden de görüldü. Fakat romanla beraber on dokuzuncu asırdanberi edebî neviler içinde en ziyade şöhret ve revaç bulan bu olmuştur; Fransız hikâyecileri arasında Maupassant novel yazmakta kâbına erişilmez bir dehâ, bir muvaffakiyet göstermiştir.

Bizde siyasî Tanzimatı müteakip Avrupaî edebiyat başlayınca roman ve 'nuvel' yazanlar da görüldü. Ahmet Mithat, Sami Paşazade Sezai, Recaizade Ekrem, Nâbizade Nâzım ilk küçük hikâyecilerdendir. Edebiyat-ı Cedîdecilerden Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Ahmet Hikmet. . . birçok nuveler yazmışlardı¹⁰, Abdullah Zühdi de bunlardan birisidir¹¹. Abdullah Zühdi, her ne kadar Servet-i Fünun Topluluğu'nun mensuplarıyla düşüp-kalkan bir edibimizse de, O'nun hikâyeciliğinde Tanzimat edebiyatımızın etkilerini de görürüz¹².

Tanzimat Edebiyatı devrinde "roman", "hikâye" ve "kısa hikâye" gibi kavramlar üzerinde uzun uzadıya tartışılmadığını yukarıda izaha çalıştık. Namık Kemal'in bu konudaki görüşlerini de burada zikretmeden geçemeyiz.

"Avrupalılar roman yolunu o derece ileri götürmüşlerdir ki, bugün her uygar ulusun dilimize ahlâkça ve hatta bir dereceye kadar kültür bakımından, faydalanılacak derece de hikâyeler bulunabilir. Hele içlerinde Walter Scott gibi, Charles Dickens gibi, Viçtor Hugo gibi, Alexandre Dumas gibi, ünlülerin bazı hikâyeleri şu uygarlık çağına övünme sebebi olan kalıcı yapıtlardan sayılmaktadır.

(Ders alınmak gerektir ki, Victor Hugo'nun Les Miserables adlı hikâyesi, daha yazılırken dokuz dile çevrilmiş ve Fransızca birkaç kez, birkaç biçimde basıldıktan sonra bir de büyücek boyda resimli basılarak bu neviden yüz elli bin satılmıştır).

Biz de ise hikâye kısmı, edebî ürünlerimizin en eksik yönüdür. Dilimizde ağız tadıyla okunacak belki üç hikâye yapıtı bulunamaz. Batı dillerinden aldığımız romanların çoğu fena çevrilmiş, ulusal eserlerden sayılan hikâyeler, ne kadar fena yazılmış ise, birkaç kat fena düşünölmüştür.

¹⁰ *Yöntem, Ali Canip, a. g. e., s. 73 - 74.*

¹¹ "Arayışlar Devri Türk Edebiyatı'nın hikâyecileri ve hikâyelerinden örnekler için bakınız: *Hikâyeciliğimizin 100. Yılında Yüz Örnek*, Hazırlayanlar: Sadık K. Tural Zeynep Kerman- M. Kayahan Özgül, Ank. 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.

¹² Abdullah Zühdi ile ilgili olarak daha geniş bilgi için bakınız: Zeki Gürel, *Abdullah Zühdi'nün Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Ank. 1985 (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Master Tezi)

(Celâl önsözü, 1891)"

"Ayetle hadisle" kanıt gösterildiğine göre, bu evren çift olarak yaratıldığından, dünyanın düzeni, doğuştan sevgiyle kurulmuştur. Bundan ötürü insanın, sevgiye eğilimi her şeyden çok görülür. Bu sebepten ötürü hikâyelerde, tiyatrolarda bulunan düşünce yapısının çoğu, aşka dair birçok hikâye içinde örtülü olarak gösterilir. Onun için biz de şu "aciz" eserde bulunan el değmemiş hayalden kurduğumuz bir hikâye ile yaşamak istedik.

Bundan başka hikâye yazmakta bir görev daha vardır. O da, karşısındakini düzeltmek ya da eğlendirmek için ilgili ilgisiz, akla, ağıza ne gelirse söylemek gibi eskilerin beğendiği şekli bırakarak, insanlığın incelenmesine çalışmaktır.

Bu önsöz, Namık Kemal tarafından İntibah romanı yazılıp da izin alınmak için Maarif'e gönderildiği zaman, incelenerek kitabın baş tarafından çıkarılmıştır. Sonra, bunun bir örneğini elde eden Faik Reşat, bu önsözü 1908'de, Edib-i Âzam Namık Kemal adlı ufak bir kitabında yayımlanmıştır¹³.

Görülüyor ki, fikrî ve edebî arayışlar devrinde roman ve hikâye kavramlar bile henüz bir birinden kesin çizgilerle ayrılmamıştır. Bu yıllarda (1880-1900) "kısa hikâye" kavramını tarif denemeleri oldukça sınırlı çalışmalar halindedir. Henüz tam bir adlandırma bile söz konusu değildir: Hikâye, kısa hikâye, küçük hikâye, ufak hikâye, mini hikâye, an hikâyesi, uzun hikâye, klâsik vak'a hikâyesi, . . . HİKÂYE.

¹³ Roman Anlayışı, Hazırlayan: Baha Dürder, İst., 1971, s. 13-14.